

Gelecekte eğitimci olmayı hedefleyen genç hekimlere 10 ipucu

Dr. Ahmet Murt

2010 yılında İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesinden mezun oldu. 2009-2013 yılları arasında faaliyet gösteren Avrupa Birliği destekli MEDINE akademik iş birliği projesinde yönetim kurulu üyesi olarak görev yaptı. İç hastalıkları uzmanlık eğitimi Cerrahpaşa Tıp Fakültesinde tamamladı. 2014-2016 yılları arasında iki dönem Dünya Genç Hekimler Birliği Başkanlığı da yapan Dr. Murt, mezuniyet öncesi ve sonrası tıp eğitimi ile sağlık hizmeti sunumu ve politikaları arasındaki ilişkiler üzerine çalışmalar yürütmektedir.

Belki biraz klasik olacak ama doktor kelimesinin Latince öğretmek anlamına gelen “docere” fiil kökünden türediğini hatırlatarak başlamak istiyorum. Tıbbın tarihsel gelişimi, doktor olana zaten öğretme görevini de yüklemiş durumdadır. Günümüzde ise tıpta öğretme belirli sistematığı ve kuralları olan bir bilim dalına dönüşmüştür. Bu alanda alınacak bir formal eğitimin önemli katkıları olacağı doğru olmakla birlikte herkesin bunu yapacak zamana sahip olabilmesi beklenemez. Belirli tecrübeye sahip hekimlerin bazı ek becerileri ve en önemlisi de öğretmeye adanmışlıkları ile eğitime ve öğretmede en etkili sonuçlara ulaşılacaktır.

Bu yazı ile gelecekte akademik kariyer hedefi olan genç hekim arkadaşlarımızın eğitim ve öğretme ile ilgili beceri ve yetkinliklerini geliştireceğini düşündüğüm bazı önerileri paylaşacağım. Bu öneriler toplamda 10 yılı aşkın süreli bir şekilde takip ettiğim uluslararası tıp eğitimi cemiyetlerindeki gelişmelerden edindiğim tecrübelerin süzgecinden geçirilerek bir araya getirilmiştir. Sürekli geliştirilmeye veya karşı fikirlerle yoğrulmaya açıktırlar.

1. Hocalarınızın Size Nasıl Öğrettiklerini Gözlemleyin

Öğretebilmek; hem çok iyi bilmeyi hem de konu kapsamlarında olabilecek sapmalara hakim olabilmek için derin bir tecrübeye gerektirir. Bu iki özelliğin bir araya geldiği hekim grubu hocalarımızdan başkaları değildir. Hocalarımızın öğretirken kullandıkları yöntemlerin üzerimizde bıraktığı etkiler, bizlerin davranış özelliklerimizi şekillendirecektir. Tabii dikkatli olunması gereken nokta, bu deneyimleri eleştirel süzgeçlerden geçirerek olası olumsuz

etkileri olan az sayıdaki yöntemi kendi öğreticiliğimize dahil etmemektir.

2. Eğitim Becerilerinizi İzleyecek Bir Mentor Edinin

Bu mentor, bazen hocalarınız bazen de kıdem olarak sizden üstte bir çalışma arkadaşınız olabilir. Bu kişiden, siz birisine herhangi bir bilgiyi öğretirken sizi izlemesini ve size geribildirim vermesini isteyin. Bu gözlemlene bir grup öğrenciyi bir konuyu anlatırken veya iş ortamında bildiğiniz bir bilgiyi kıdem olarak sizden aşağıda birine aktarırken olabilir. Daha tecrübeli bir gözün sizi değerlendirmesi sayesinde öğretici karakterlerinizdeki güçlü ve zayıf yönleri belirleyerek kendinize ait bir gelişim planı oluşturabilirsiniz. Birinin size böyle bir öncülük yapması öğrenme ortamına ilişkin sorunları çözebilmenizi sağlayarak size yeni beceriler de kazandırır. Mentorunuzla geliştireceğiniz çift yönlü iletişim, size araştırma becerileriniz ve yapacağınız yayınlarla ilgili de yeni bir ufuk açacaktır.

3. Eğitimler Organize Edin

Aslında bu eğitimleri ikiye ayırabiliriz. Eğer siz eğitiminize devam eden bir hekimseniz ve kendi eğitiminize ilişkin boşluklar olduğunu düşünüyorsanız eğitimi bu alanlara yoğunlaştırabilirsiniz. Bu sayede hem eksiklerinizi giderir hem de farklı eğitimcilerden yeni yöntemler ve yaklaşımlar edinebilirsiniz. Buna ek olarak kendi eğitim programınıza ilişkin görüş ve önerilerinizi klinik şeflerinizle paylaşarak bu eğitimlerin planlamasına da katkıda bulunabilirsiniz. Unutmayın ki; eğitim sorumluları, öğrencilerden gelen bu önerileri her zaman değerli bulurlar ve önemserler.

Öte yandan eğer daha ileri aşamada bir hekimseniz ve öğrenmekten çok öğretmekle ilgiliniyorsanız organize edeceğiniz eğitimlerin bir eğitici ve öğretici olarak size katkıları çok değerli olacaktır. Çünkü ister tek bir ders olsun isterse belirli bir süreyi kapsayan bir program olsun, eğitimler öncesinde etkili bir hazırlığı gerektirir: “Öğrencileriniz kimler? Konu ile ilgili bundan önce neler bilmekteler? Onlara neleri öğretmeniz gerekiyor? Öğrenim hedefleri nelerdir? Bu öğrenim hedeflerine hangi yöntemleri kullanarak ulaşabiliriz? Programın sonunda bu hedeflere ulaştığımızı nasıl anlayacak, ölçümünü ve değerlendirmesini nasıl yapacağız?” gibi sorular etkili bir eğitim programı için yanıtlanmalı ve plan bunlara göre oluşturulmalıdır. Bunlara ek olarak, eğitimin nasıl bir derslikte, salonda mı veya amfide mi verilmesi gerektiği de planlama sürecine dahil edilmelidir. Eğitimin içeriği ile beraber mekânı da önem taşır. Eğitim öncesi öğrencilerle paylaşılacak materyaller ve eğitimler sonrasında öğrencilerden alınacak geribildirimler de unutulmamalıdır. Organize ettiğiniz her eğitim tecrübeyi biraz daha artıracak ve sizi en mükemmel bir adım daha yaklaştıracaktır.

4. Her Fırsatta Öğretin

Doktorların çifte rolü (hasta bakımı ve öğretme) genelde birbirini zorlar. Birçok kişi hasta bakımından ötürü öğretmeye vakit bulamadığından dert yanar. Neher’in 1992 yılında tarilediği “mikro-beceriler” kavramı hasta bakımını öğretme fırsatına çevirebilmek için değerlendirilmelidir. Bu kavram beş aşamalı bir yaklaşımı içermektedir.

- Öğrencinize çerçevesi belirli bir soru sorun. “Hastanın tanısı sence nedir? Bu hastaya ne tedavi verirsiniz?” vb.

- İlk soruya verdiği cevabın dayanağını sorun. "Neden bu tanıyı düşündün? Neden bu tedaviyi verdin?" vb.
- Siz bu sorunun doğru yanıtını verin ve genel prensipleri paylaşın. Soru dışındaki bilgileri veya önceki deneyimlerinizi paylaşmanızın gereği yoktur, unutmayın ki sırada bekleyen başka hastalar var ve vaktimiz zaten kısıtlı.
- Soruya verdiği yanıt doğruysa öğrenicinizi takdir ettiğinizi belirten cümleler kurun.
- Hatalı cevaplarını düzeltin. Her hatasını önemseyerek, olabildiğince yapıcı bir şekilde.

O anki koşullara göre bir altıncı adım daha ekleyebilirsiniz. Öğrenciye bu soru ve cevaba ilişkin ileri okuma için kaynak, rehber veya bir kitap bölümü önermek gibi.

5. Eğitimle İlgili Araştırmaların Farkında Olun

Eğitim alanındaki araştırmalar birer hekim olarak alışık olduğumuz bilimsel veya klinik araştırmalardan bir miktar farklılık göstermektedir. Eğitim araştırmalarında kantitatif yöntemlerden daha çok kalitatif yöntemler kullanılmaktadır. Son birkaç yıl içinde, eğitim araştırmaları, tıp eğitimi bilimi içerisinde neredeyse bir yan dal olacak kadar gelişim göstermiştir. Eğitimle ilgili araştırmalar dizayn etmek bir yana, bir araştırmaya dahil olmak bile yoğun çalışan bir klinisyen için yeterince zorlayıcı olabilmektedir. Bir yandan da, tıp eğitimi araştırmaları yapabilmek için yeni yöntemler (yapılandırılmış görüşmeler, odak gruplar, anket oluşturma vb.) öğrenmek gerekecektir. İçine ne kadar dahil olacağınız size kalmış; ama bu alandaki araştırma metodolojisini bilmenizi ve araştırmaların hangi konulara yoğunlaştığının farkında olmanızı özellikle öneririm.

6. Eğitimle İlgili Bir Dosyanız Olsun

Bunu yapmak için en uygun zaman işte bugün. Asla geç kalmadınız. Tıp eğitimine ilişkin katıldığınız toplantı ve konferanslarla ilgili materyallerin olduğu bir arşivin olsun. Takip ettiğiniz yayınları veya faydalı bulduğunuz sunumları bu dosya içerisinde tutun. Sizin vereceğiniz bir eğitim veya düzenleyeceğinize bir eğitim programı öncesi bu arşivin size çok büyük faydası olacaktır. Daha önemlisi ise eğitimle ilgilenme durumunuz ve geçtiğiniz seviyeleri bu arşiv sayesinde gözlemleyebileceksiniz. Kendinize ait planınızı programınızı ve gelecek araştırma alanlarınızı da bu arşiv sayesinde oluşturabilirsiniz.

7. Atölyelere (Workshop) Katılın

Etkili eğitim ve gözetim teknikleri atölyeler sayesinde daha iyi şekilde aktarılabil-

mektedir. Atölyeler eğitim metodolojisinin kavranmasına ilişkin en uygun yöntem gibi görünmektedir. Farklı ülkelerde eğitimle ilgilenen merkezi düzenleyiciler veya üniversiteler, belirli konularda belirli zaman aralıklarıyla atölyeler düzenlemektedirler. Özellikle tıp eğitimi alanında formal bir eğitimi olmayan eğiticiler bu atölyeler sayesinde becerilerini ve yetkinliklerini geliştirmektedirler. Önde gelen üniversiteler, öğretim elemanlarının bu atölyelere katılmalarını zorunlu tutmaktadırlar. Özellikle ölçme ve değerlendirme süreçlerinde görev alan öğretim üyeleri için birbirini tamamlayan atölye serileri yıl boyunca düzenlenmektedir. Ülkemizde farklı uzmanlık derneklerinin ve üniversitelerin eğitim becerilerine yönelik düzenlediği kurslar mevcuttur. Bunların takip edilmesi ve uygun olanlara katılım gösterilmesi de sizlere önerilerim arasındadır.

8. Tıp Eğitimi Konferanslarına Katılın

Ülkemizde mezuniyet öncesinde; Tıp Eğitimi Geliştirme Derneği, Tıp Eğitimi Programlarını Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği, Türk Tıp Eğitimi Derneği, mezuniyet sonrasında ise Genç Hekimler Derneği tarafından belirli aralıklarla çalıştaylar veya konferanslar düzenlenmektedir. Öğrencilerimiz kendileri inisiyatif olarak farklı şehir ve üniversitelerde eğitimi tartışmak adına çalıştaylar organize etmektedirler. Bunlara ek olarak üniversitelerimiz, YÖK ve Sağlık Bakanlığı tıp eğitimi ilgili konferans ve kongreler organize etmektedirler. İki sene önce uluslararası bir tıp eğitimi konferansı (ICME – International Conference of Medical Education) Medipol Üniversitesinin ev sahipliğinde İstanbul'da gerçekleştirilmişti. Özetle, tıp eğitimi alanında da kongre organizasyonları açısından birçok fırsat mevcuttur. Bu organizasyonlara katılımınız hem diğer eğiticilerin neler yaptığını gözlemleme hem de gelecek araştırma alanlarını belirleme açısından sizlere katkı sunacaktır. Kendi eğiticilik deneyiminizi diğer eğiticilerle paylaşmak da kendinizi geliştirmeniz gereken alanları belirlemenize yardımcı olur. Tabii burada uluslararası konferanslardan da bahsetmek uygun olur: AMEE (Association of Medical Education in Europe), ASME (Association for the study of Medical Education), IAMSE (International Association of Medical Science Educators) gibi organizasyonlar tarafından senelik konferanslar organize edilmektedir. İki veya üç yılda bir uluslararası konferansın takip edilmesi uluslararası yeniliklerin gözlemlenmesi adına faydalı olacaktır.

9. Uzun Vadeli Hedeflerinizi Belirleyin

Siz de farkına varmışsınızdır; şimdiye kadar sizlerle paylaştığım öneriler, tıp eğitimi alanının içerisinde de farklı yollar olduğunu göstermektedir. Sadece kendi

kurumunuzda eğitimle ilgilenebileceğiniz gibi ülke genelinde veya uluslararası alanda da roller üstlenebilirsiniz. Kliniklerde kalarak direkt hasta başı öğretmeye odaklanabilir veya eğitim araştırmaları ile ilgilenebilirsiniz. Tıp eğitimi denince genelde mezuniyet öncesi (tıp fakültesi) eğitimi anlaşılrsa da kiminiz mezuniyet sonrası alana (asistanlık, yan dal uzmanlık, uzmanlık vs.) yönelebilir. Günümüzde, özellikle akademik kadrodan net bir şekilde talep edilen eğitim sorumlulukları mevcut olmakla birlikte, bu olmasa da eğiticilik hepimizin günlük hayatının bir bileşenidir. Öğretmek ve öğrenmek isteyenlerin bulunduğu her klinik, her vize ve her ameliyat öğrenme ve öğretme imkânları ile dolu zengin ortamlardır. Bir eğitici olarak hangi alana eğileceğinizi önceden belirlemek ileriye dönük derinlemesine çalışmalar yapmanız adına değerli bir başlangıç olacaktır.

10. Tıp Eğitiminde Formal Kalifikasyonlar

Farklı kurslar, atölyeler ve konferanslarla tıp eğitimi disiplinine aşına hale geldiğinizde, bir kısmınız tıp eğitimi alanında formal bir dereceye sahip olmak isteyebilir. Birçok üniversite tarafından akredite edilmiş tıp eğitimi programları sunulmaktadır. Bu programlar sayesinde diploma veya sertifikanız olabileceği gibi MSc veya PhD derecelerini alarak eğitim alanında akademik ilerlemeniz önünü açabilir. Tabii ki bu programlar hem zaman ayırmanızı hem de burs bulunamadığında bazı ücretleri ödemenizi gerektirebilmektedir. Bu yüzden bakıldığında farklı bir adanmışlık gerektireceği aşikârdır. Yine de özellikle eğitim alanının farklı terminolojisine alıştıktan sonra, olası formal bir dereceye sahip olmak için yurt içinde veya yurt dışında üniversitelerin programlarını incelemenizi öneririm.

Son Söz

Geçmişle karşılaştırıldığında tıp eğitimi giderek daha fazla yapılandırılmış ve profesyonel olmaktadır. Geleceğin tıp eğiticilerinin beceri ve yetkinliklere ek olarak daha fazla adanmışlık göstermeleri gerekecektir. Bu 10 önerinin genç meslektaşlarıma faydası olmasını temenni ediyorum.

Kaynaklar

Neher JO, Gordon KC, Meyer B, Stevens N. A Five Step Mikroskills Model for Clinical Teaching. *J Am Board Fam Practice* 1992; 5: 419-424

Palepu A ve ark. Junior Faculty Members Mentoring Relationships and Their Professional Development in US Medical Schools. *Acad Med* 1998; 73(3): 318-323

Spencer J *Learning and Teaching in The Clinical Environment BMS*, 2003; 326: 591-594

www.medipol.edu.tr/Etkinlik/92/ICME-2015-Tip-Egitimi-Konferansi-Halic-Kongre-Merkezi-15-18-Kasim-2015.aspx (Erişim Tarihi: 01.09.2017)